

**CONSILIUL EUROPEI
COMITETUL DE MINIȘTRI**

RECOMANDAREA NR. R (2000) 7

**A COMITETULUI DE MINIȘTRI CĂTRE STATELE MEMBRE CU PRIVIRE LA
DREPTUL JURNALIȘTILOR DE A NU-ȘI DEZVĂLUI SURSELE DE INFORMAȚIE**

*(adoptată de Comitetul de Miniștri la 8 martie 2000,
în cadrul celei de-a 701-a reuniuni a Comitetului de Miniștri)*

Comitetul de Miniștri, în temeiul articolului 15.b din Statutul Consiliului Europei,

Considerând că scopul Consiliului Europei este de a realiza o uniune mai strânsă între membrii săi pentru a salvarda și a promova idealurile și principiile care sunt patrimoniul lor comun;

Amintind angajamentul Statelor membre de a respecta dreptul fundamental la libertatea de exprimare, așa cum este acesta garantat de articolul 10 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Reafirmând faptul că dreptul la libertatea de exprimare și de informare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării oricărui individ, așa cum o proclamă Declarația din 1982 cu privire la libertatea de exprimare și de informare;

Reafirmând necesitatea pentru societățile democratice de a folosi mijloace corespunzătoare pentru promovarea dezvoltării mijloacelor de comunicare în masă libere, independente și pluraliste;

Recunoscând faptul că exercitarea liberă și fără piedici a jurnalismului este consacrată de dreptul la libertatea de exprimare și constituie o condiție prealabilă fundamentală pentru dreptul publicului de a fi informat despre problemele de interes general;

Convins că protejarea surselor de informație ale jurnaliștilor constituie o condiție esențială pentru ca jurnaliștii să poată lucra liber, precum și pentru libertatea mijloacelor de comunicare în masă;

Amintind că numeroși jurnaliști au prevăzut în codurile de conduită profesionale obligația de a nu dezvălui sursele lor de informație în cazul în care au primit această informație cu titlu confidențial;

Amintind că protecția jurnaliștilor și a surselor lor a fost instaurată în sistemele juridice ale unor State membre;

Amintind de asemenea că exercitarea de către jurnaliști a dreptului lor de a nu dezvălui sursele lor de informație comportă obligații și responsabilități, așa cum este indicat în articolul 10 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Luând act de Rezoluția din 1994 a Parlamentului European cu privire la secretul surselor de informație ale jurnaliștilor și la dreptul funcționarilor de a divulga informațiile de care dispun;

Luând act de Rezoluția nr. 2 cu privire la libertățile jurnalistice și drepturile omului a celei de a 4-a Conferințe ministeriale europene cu privire la politica comunicațiilor de masă, care a avut loc la Praga în decembrie 1994, și amintind Recomandarea nr. R (96) 4 cu privire la protejarea jurnaliștilor în situații de conflict și de tensiune,

Recomandă guvernelor Statelor membre:

1. să pună în aplicare în dreptul și în practica lor interne principiile anexate la prezenta recomandare,
2. să difuzeze pe larg această recomandare și principiile care îi sunt anexate, însoțindu-le, eventual, de o traducere, și
3. să aducă aceste texte în special la cunoștința puterilor publice, poliției și a puterii judecătorești, precum și să le pună la dispoziția jurnaliștilor, mijloacelor de comunicare în masă și organizațiilor lor profesionale.

Anexa la Recomandarea nr. R (2000) 7

Principii cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație

Definiții

În sensul prezentei Recomandări:

- a.* termenul “jurnalist” desemnează orice persoană fizică sau juridică care practică cu titlu regulat sau profesional colectarea și difuzarea de informații publicului prin intermediul oricărui mijloc de comunicare în masă;
- b.* termenul ”informație” desemnează orice expunere de fapt, de opinie sau de idee, sub formă de text, de sunet și/sau de imagine;
- c.* termenul “sursă” desemnează orice persoană care furnizează informații unui jurnalist;
- d.* termenul “informație care identifică o sursă” desemnează, în măsura în care aceasta riscă să ducă la identificarea unei surse:
 - i.* numele și datele personale precum și vocea și imaginea unei surse,
 - ii.* circumstanțele concrete ale obținerii de informații de către un jurnalist de la o sursă,
 - iii.* partea nepublicată a informației furnizate de către o sursă unui jurnalist, și
 - iv.* datele personale ale jurnaliștilor și ale patronilor lor, legate de activitatea lor profesională.

Principiul 1 (*Dreptul de nedivulgare al jurnaliștilor*)

Dreptul și practica interne ale Statelor membre ar trebui să prevadă o protecție explicită și clară a dreptului jurnaliștilor de a nu divulga informațiile care identifică o sursă, în temeiul articolului 10 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare: Convenție) și în conformitate cu prezentele principii, care trebuie considerate drept norme minime pentru respectarea acestui drept.

Principiul 2 (*Dreptul de nedivulgare al altor persoane*)

Celelalte persoane care, prin intermediul relațiilor lor profesionale cu jurnaliștii, iau cunoștință de informații care identifică o sursă prin intermediul colectării, prelucrării editoriale sau a publicării acestei informații, ar trebui să beneficieze de aceeași protecție în conformitate cu prezentele principii.

Principiul 3 (*Limite la dreptul de nedivulgare*)

a. Dreptul jurnaliștilor de a nu divulga informațiile care identifică o sursă nu trebuie să constituie obiectul altor restricții decât cele menționate în articolul 10, paragraful 2, al Convenției. Determinând dacă un interes legitim pentru divulgare care intră în domeniul articolului 10, paragraful 2, al Convenției prevalează asupra interesului public de a nu divulga informațiile care identifică o sursă, autoritățile competente ale Statelor membre vor acorda o atenție deosebită importanței dreptului de nedivulgare și preeminenței care îi este dată în jurisprudența Curții europene pentru drepturile omului și nu vor putea dispune divulgarea decât dacă, sub rezerva dispozițiilor paragrafului *b*, există un imperativ preponderent de interes public și dacă circumstanțele prezintă un caracter suficient de vital și de grav.

b. Divulgarea informațiilor care identifică o sursă nu ar trebui să fie considerată necesară decât dacă se poate dovedi în mod convingător:

i. că nu există măsuri rezonabile alternative divulgării sau că acestea au fost epuizate de către persoanele sau autoritățile publice care caută să obțină divulgarea, și

ii. că interesul legitim de divulgare prevalează clar asupra interesului public de nedivulgare, având în vedere că:

- un imperativ preponderent în ceea ce privește necesitatea divulgării este dovedit;
- circumstanțele prezintă un caracter suficient de vital și de grav;
- necesitatea divulgării este considerată ca răspunzând unei necesități sociale imperioase, și Statele membre beneficiază de o anumită libertate de apreciere pentru a judeca cu privire la această necesitate, dar această libertate este supusă controlului Curții europene pentru drepturile omului.

c. Exigențele citate mai sus ar trebui să fie aplicate în toate etapele oricărei proceduri în care dreptul la nedivulgare poate fi invocat.

Principiul 4 (*Dovezi alternative surselor jurnaliștilor*)

În cadrul unei proceduri legale împotriva unui jurnalist pe motivul unei lezări invocate aduse onoarei sau reputației unei persoane, autoritățile competente ar trebui, pentru a stabili veridicitatea acestor invocări, să examineze orice dovadă pe care o au la dispoziția lor, în conformitate cu dreptul procedural național, și nu ar trebui să poată cere în acest scop divulgarea de către un jurnalist a informațiilor care identifică o sursă.

Principiul 5 (*Condiții privitoare la divulgare*)

a. Propunerea sau cererea vizând introducerea unei acțiuni din partea autorităților competente în vederea obținerii divulgării informației care identifică o sursă nu ar trebui să poată fi efectuată

decât de către persoanele sau autoritățile publice care au un interes legitim direct pentru divulgare.

b. Jurnaliștii ar trebui să fie informați de către autoritățile competente despre dreptul lor de a nu divulga informațiile care identifică o sursă, precum și de limitele acestui drept, înainte ca divulgarea să fie cerută.

c. Pronunțarea de sancțiuni împotriva jurnaliștilor pentru fapta de a nu fi divulgat informațiile care identifică o sursă ar trebui să fie decisă doar de către autoritățile judiciare în urma unui proces care să permită audierea jurnaliștilor în cauză în conformitate cu articolul 6 al Convenției.

d. Jurnaliștii ar trebui să aibă dreptul ca pronunțarea unei sancțiuni pentru fapta nedivulgării informațiilor lor care identifică o sursă să fie supusă controlului unei alte autorități judiciare.

e. În cazul în care jurnaliștii răspund unei cereri sau unei notificări de a divulga o informație care identifică o sursă, autoritățile competente ar trebui să examineze luarea de măsuri prin care să se limiteze extinderea divulgării, de exemplu excluzând publicul de la divulgare, conform articolului 6 al Convenției atunci când acest lucru este pertinent, precum și respectând ele însele confidențialitatea acestei divulgări.

Principiul 6 (*Interceptări de comunicări, supraveghere și percheziții judiciare și sechestre*)

a. Următoarele măsuri nu ar trebui să fie aplicate dacă ele urmăresc să eludeze dreptul jurnaliștilor, în conformitate cu prezentele principii, de a nu-și divulga informațiile care le identifică sursele:

i. deciziile sau măsurile de interceptare referitoare la comunicările sau la corespondența jurnaliștilor sau a patronilor lor,

ii. deciziile sau măsurile de supraveghere referitoare la jurnaliști, contactele lor sau patronii lor, sau

iii. deciziile sau măsurile de percheziție sau de sechestru referitoare la domiciliul sau locul de muncă, obiectele personale sau corespondența jurnaliștilor sau a patronilor lor, sau la date personale care au o legătură cu activitățile lor profesionale.

b. În cazul în care informațiile care identifică o sursă au fost obținute în mod legal de către poliție sau autoritățile judiciare prin intermediul oricăreia dintre acțiunile citate mai sus, chiar dacă aceasta ar putea să nu fi fost scopul acestor acțiuni, ar trebui să fie luate măsuri pentru a împiedica utilizarea ulterioară a acestor informații ca probe în fața instanțelor judecătorești, cu excepția cazului în care divulgarea ar fi justificată în conformitate cu Principiul 3.

Principiul 7 (*Protecție împotriva autoacuzării*)

Principiile formulate în prezentul text nu trebuie în nici un mod să limiteze legile naționale cu privire la protecția împotriva autoacuzării în procedurile penale, și jurnaliștii ar trebui, în măsura în care aceste legi se aplică, să beneficieze de această protecție în ceea ce privește divulgarea informațiilor lor care identifică o sursă.

* * *

MEMORANDUM EXPLICATIV

I. Introducere

1. În cadrul celei de a 4-a Conferințe ministeriale europene cu privire la politica comunicațiilor de masă, care a avut loc la Praga în decembrie 1994, Miniștrii participanți la Conferință au convenit, în cadrul Principiului 3 (d) al Rezoluției nr. 2 cu privire la libertățile jurnalistice și drepturile omului, că “protejarea confidențialității surselor de informație utilizate de către jurnaliști” este esențială pentru a permite acestora să își îndeplinească funcția și să contribuie la menținerea și la dezvoltarea unei democrații veritabile. În consecință, ei au invitat Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei să examineze legislațiile și practicile naționale și internaționale referitoare la confidențialitatea surselor de informație ale jurnaliștilor. Pe această bază, Comitetul director cu privire la mijloacele de comunicare în masă (CDMM) a decis în 1996 să creeze un comitet de experți numit *Grup de specialiști cu privire la dreptul mijloacelor de comunicare în masă și drepturile omului* (MM-S-HR), și să-i încredințeze un mandat care cuprinde, între altele, și această chestiune. În afara experților guvernamentali, Federația Internațională a Jurnaliștilor, Centrul internațional contra cenzurii /Articolul 19 și Uniunea europeană de radio-televiziune au participat în calitate de observatori la lucrările Grupului care au condus la elaborarea prezentei Recomandări și a Memorandumului său Explicativ. Comitetul de Miniștri a adoptat Recomandarea la 8 martie 2000 și a autorizat Secretarul General să publice prezentul Memorandum Explicativ.

2. Trebuie menționat faptul că Parlamentul European a tratat de asemenea această chestiune în Rezoluția sa din 18 ianuarie 1994 cu privire la secretul surselor de informație ale jurnaliștilor și dreptul funcționarilor de a divulga informațiile de care ei dispun (vezi Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, nr. C, 44/34).

3. Articolul 10 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare “Convenția europeană a drepturilor omului” sau “Convenția”) este la baza prezentei Recomandări. Curtea europeană pentru drepturile omului a recunoscut în verdictul său *Goodwin versus Regatul Unit* (27 martie 1996) că articolul 10 al Convenției include dreptul jurnaliștilor de a nu dezvălui sursele lor de informație. Curtea a subliniat de asemenea că “protejarea surselor jurnalistice este una din pietrele unghiulare ale libertății presei, așa cum aceasta rezultă din legile și codurile deontologice în vigoare în numeroase State contractante...” (vezi Curtea europeană pentru drepturile omului, *Goodwin versus Regatul Unit*, 27 martie 1996, paragraful 39). Curtea a continuat indicând că “lipsa unei astfel de protecții ar putea să descurajeze sursele jurnalistice de a ajuta presa să informeze publicul despre chestiunile de interes general. În consecință, presa ar putea fi mai puțin capabilă să își joace rolul indispensabil de “câine de pază” și aptitudinea sa de a furniza informații precise și fiabile din această cauză ar putea să fie astfel redusă. Ținând seama de importanța pe care o capătă protecția surselor jurnalistice pentru libertatea presei într-o societate democratică și de efectul negativ asupra exercitării acestei libertăți pe care riscă să-l producă o dispoziție de divulgare, o asemenea măsură nu ar putea să se concilieze cu articolul 10 al Convenției decât dacă ea este justificată printr-un imperativ preponderent de interes public” (vezi *ibid.*).

4. MM-S-HR s-a pronunțat în sensul că este oportun să se întărească și să se completeze printr-o Recomandare principiile stabilite în decizia *Goodwin versus Regatul Unit*. Într-un Stat de drept, poliția și autoritățile judiciare sunt obligate să își bazeze acțiunile pe lege și să se folosească de puterea lor discreționară în cadrul și în spiritul legii. În acest sens, o Recomandare adresată Statelor membre oferă o bază pentru norme europene comune minime în ceea ce privește dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație.

5. Recomandarea se axează pe condițiile unei protecții adecvate a dreptului jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație, pentru a asigura libertatea jurnalismului și dreptul publicului de

a fi informat de către mijloacele de comunicare în masă. Protecția relației profesionale între jurnaliști și sursele lor este, în acest sens, mai importantă decât valoarea reală a informației în cauză pentru public, după cum a conchis Curtea europeană pentru drepturile omului (vezi *Goodwin versus Regatul-Unit*, paragraful 37 în fine). Orice dezvăluire a unei surse poate avea un efect inhibitor asupra viitoarelor surse, care vor fi în acest caz mai puțin doritoare de a comunica informații jurnaliștilor, independent de tipul de informație furnizat de către sursă. Liniile directoare anexate la Recomandare definesc deci principii comune pentru dreptul jurnaliștilor de a nu divulga sursele lor de informație, în conformitate cu articolul 10 al Convenției europene a drepturilor omului.

6. Conform acestui articol, acest drept al jurnaliștilor nu este absolut. Urmând exemplul articolelor 19 și 29, paragraful 2, al Declarației universale a drepturilor omului și al articolului 19, paragraful 3, al Pactului internațional privind drepturile civile și politice, articolul 10, paragraful 2, al Convenției europene a drepturilor omului prevede posibilitatea de a impune limite. Aceste limite constituie obiectul unei explicații în cadrul Principiului 3 al Recomandării și al capitolelor corespunzătoare ale prezentului Memorandum Explicativ.

7. Unele State membre ale Consiliului Europei și-au înscris în legislația lor națională obligația strictă de a respecta confidențialitatea surselor jurnaliștilor, care se aplică de asemenea și jurnaliștilor înșiși. În ceea ce privește Recomandarea, MM-S-HR nu a estimat necesar să se sancționeze prin lege jurnaliștii care decid să-și dezvăluie sursele, de exemplu, din considerații jurnalistice. De regulă, ei au un interes profesional evident să păstreze confidențialitatea surselor lor pentru a nu-și descuraja sursele viitoare și, astfel, să-și împiedice activitatea lor viitoare. În afară de aceasta, s-a mai ținut cont și de faptul că unele coduri deontologice ale jurnaliștilor îi obligă pe aceștia să nu divulge o sursă de informație care a cerut anonimatul. Iată de ce Recomandarea se limitează să vorbească despre dreptul, și nu despre obligația, jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele, ceea ce nu ar trebui să împiedice Statele membre să prevadă în legislația lor națională o protecție mai strictă a surselor, inclusiv în privința jurnaliștilor.

8. Recomandarea ține cont de sistemele de protecție naționale instituite în unele State membre în cadrul legislației sau al practicii, de exemplu, prin intermediul recunoașterii dreptului specific al jurnaliștilor de a refuza să depună mărturie în fața unei instanțe judecătorești cu privire la chestiuni care au legătură cu activitățile lor profesionale. Recomandarea nu vizează nici stabilirea de limite speciale pentru drepturile jurnaliștilor, și nici reducerea normelor de protecție deja obținute la nivel național. Dimpotrivă, ea vizează să întărească aceste drepturi.

II. Comentariu

Definiții

9. Pentru a asigura aplicarea precisă a Recomandării, este necesar să se precizeze sensul unor termeni. Definițiile care figurează în continuare nu încearcă să definească acești termeni în absolut, ci în exclusivitate în scopurile Recomandării.

a. Jurnalist

10. Definiția termenului “jurnalist” este o chestiune prealabilă Recomandării. Protejarea confidențialității surselor de informație este limitată pentru jurnaliști din cauza rolului lor și a importanței procesului de informare precum și a dreptului publicului la informație, prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă, și deci indirect prin intermediul activității jurnaliștilor. Sub rezerva Principiului 2, persoanele care nu sunt jurnaliști nu sunt vizate de Recomandare.

11. Se admite în general că dreptul la libertatea de exprimare presupune accesul liber la profesia de jurnalist, adică lipsa unei obligații de consimțământ oficial din partea administrațiilor sau organelor Statului. Acest principiu este reflectat în Principiul 11 (b) al Recomandării nr. R (96) 4 cu privire la protecția jurnaliștilor în situații de conflict și de tensiune care cere ca, chiar și în astfel de situații, “exercitarea jurnalismului și a libertăților jurnalistice să nu depindă de o acreditare”. În același sens, Rezoluția nr. 2 cu privire la libertățile jurnalistice și drepturile omului a celei de a 4-a Conferințe ministeriale europene cu privire la politica comunicațiilor de masă (Praga, 1994) afirmă în Principiul său 3 (a) că “accesul fără restricție la profesia de jurnalist” permite jurnaliștilor să contribuie la menținerea și la dezvoltarea unei democrații veritabile.

12. Curtea europeană pentru drepturile omului nu a precizat condițiile necesare pentru a fi considerat drept jurnalist în raport cu articolul 10 al Convenției europene a drepturilor omului. În decizia sa *Goodwin versus Regatul Unit* (27 martie 1996), Curtea i-a recunoscut d-lui Goodwin, jurnalist stagiar, angajat de mai mult de trei luni în momentul în care a fost contactat de sursa sa, calitatea de “jurnalist”.

13. În unele State membre, legislația națională dă o definiție a ceea ce desemnează un jurnalist. Recomandarea nu vizează modificarea acestor legi, ci pune, în scopurile acestui instrument, un anumit număr de exigențe concrete:

(i) Un jurnalist este în mod normal o persoană fizică. Deținătorii informației furnizate de către o sursă pot fi, totuși, nu numai jurnaliștii înșiși, ci și patronii lor. Persoanele juridice, cum sunt editurile sau agențiile de presă, trebuie de asemenea să fie protejate ca “jurnaliști” în conformitate cu prezenta Recomandare. Curtea europeană pentru drepturile omului a recunoscut în decizia sa în cazul *De Haes și Gijssels versus Belgia* (24 februarie 1997) că redactorul unui ziar și un jurnalist care lucrează pentru acest ziar ar putea pretinde în egală măsură să beneficieze de dreptul de a nu divulga o sursă conform articolului 10 al Convenției.

(ii) MM-S-HR a fost de părerea că un anumit caracter profesional ar trebui să fie cerut, ceea ce înseamnă că un jurnalist, în mod normal, lucrează în mod regulat și primește sub o formă sau alta o remunerație pentru munca sa. Iată de ce în Recomandare sunt folosiți termenii “care practică cu titlu regulat sau profesional”. Aceasta nu trebuie totuși să excludă jurnaliștii care lucrează independent sau prin cumul, la început de carieră sau care consacră un anumit timp unei anchete independente. O acreditare sau o afiliere profesională nu sunt necesare. Totuși, indivizii care în alte circumstanțe nu s-ar considera drept jurnaliști nu trebuie să aibă calitatea de jurnaliști în sensul prezentei Recomandări. Această ultimă categorie poate include, de exemplu, persoanele care scriu scrisori redactorului - șef al unui organ de presă, care figurează în calitate de invitați în cadrul programelor de radio-televiziune sau care participă la forumuri de discuție prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă accesibile prin mijloace informatice. MM-S-HR a luat în considerație istoricul acestei protecții și a fost atent la faptul că protecția surselor este o condiție prealabilă vitală pentru activitatea mijloacelor de comunicare în masă într-o societate democratică, dar nu pentru toate formele de comunicare în plan individual. Limitarea acestei protecții pentru jurnaliști, așa cum sunt aceștia definiți mai sus, va facilita de asemenea contrabalansarea drepturilor și a valorilor care pot fi antinomice, așa cum o indică Principiul 3.

(iii) Expresia “colectarea și difuzarea (...) prin intermediul oricărui mijloc de comunicare” face trimitere la faptul că informația este pusă la dispoziția publicului în ansamblul său sau la dispoziția unui vast grup deschis de destinatari, abonați, clienți sau membri, de exemplu. Persoanele care lucrează la crearea și difuzarea reclamelor publicitare sau a corespondențelor personalizate nu intră în această categorie. Toate formele de tehnici de comunicare pot fi utilizate, inclusiv publicații neperiodice și opere audiovizuale. În consecință, jurnaliștii din presa

scrisă, fotografii, jurnaliștii de la radio, din audiovizual și cei care lucrează pentru mijloacele de comunicare în masă accesibile prin mijloace informatice sunt de asemenea vizați.

14. În Statele membre unde există deja sisteme de protejare a surselor, protecția a fost de obicei concepută special pentru jurnaliștii care lucrează pentru mijloacele de comunicare în masă tradiționale (ziare, organisme de radiodifuziune). Însă nimic nu justifică limitarea protecției pentru aceste persoane și aplicarea unui regim diferit pentru cei a căror profesie constă în a colecta și difuza informații prin noile mijloace de comunicare, cum ar fi Internet-ul. Acestea fiind spuse, poate părea mai dificil pentru Statele membre să definească caracteristicile activității profesionale a jurnaliștilor care utilizează în exclusivitate aceste noi mijloace de comunicare pentru a justifica aceeași protecție, având în vedere apariția de noi profesii în acest domeniu. În aceste condiții, faptul că definiția dată are o acoperire largă este de natură să evite modificarea Recomandării într-un viitor apropiat. Trebuie totuși subliniat că o modalitate de abordare graduală din partea Statelor membre se poate dovedi utilă pentru a pune în aplicare principiile enunțate în Recomandare în ceea ce privește noile mijloace de comunicare.

b. Informație

15. Dreptul publicului de a primi informații și faptul că protecția relației dintre jurnaliști și sursele lor răspunde interesului general sunt motivele protecției identității persoanelor care furnizează aceste informații jurnaliștilor. Valoarea informației pentru public sau gradul de interes al publicului pentru această informație nu sunt decisive pentru protecția dreptului jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele, așa cum a conchis Curtea europeană pentru drepturile omului (vezi *Goodwin versus Regatul Unit*, paragraful 37). Posibilitatea jurnaliștilor de a decide ei înșiși potențialul pe care informația în cauză îl conține din punctul de vedere al mijloacelor de comunicare în masă intră deci în cadrul protecției libertății jurnaliștilor garantată în articolul 10 al Convenției.

16. Sursele de informație pot fi interesate să rămână necunoscute de către public, deoarece ele sunt, de exemplu, obligate să nu dezvăluie informația, sau deoarece ele riscă în caz că fac acest lucru să se expună uneia sau alteia din formele de sancțiune în drept sau de fapt. Recomandarea se aplică nu doar în ceea ce privește declarațiile de fapte, ci și declarațiile de opinii și de idei. Natura informației nu este pertinentă și poate fi vorba de declarații orale sau scrise, de sunete sau de imagini.

c. Sursă

17. Orice persoană care furnizează informații unui jurnalist este considerată drept "sursa" sa. Recomandarea și-a fixat drept obiectiv protecția relației între un jurnalist și sursa sa, ținând seama de "efectul negativ" asupra exercitării acestei libertăți (a presei) pe care riscă să-l producă o dispoziție de divulgare (vezi Curtea europeană pentru drepturile omului, *Goodwin versus Regatul Unit*, 27 martie 1996, paragraful 39). Jurnaliștii pot primi informația din tot felul de surse. O interpretare nerestrictivă a acestui termen este deci necesară. În practică, furnizarea de informații jurnaliștilor poate fi rezultatul unei acțiuni a sursei. Această situație se va referi, de exemplu, la cazul în care o sursă telefonează unui jurnalist sau îi scrie, ori îi trimite informații sau imagini pe o înregistrare. Se poate de asemenea considera că o informație este "furnizată" când o sursă rămâne pasivă și consimte ca jurnalistul să ia informația, de exemplu filmând sau înregistrând informația cu consimțământul sursei.

d. Informație care identifică o sursă

18. Pentru a proteja în mod adecvat identitatea unei surse, este necesar să se protejeze toate formele de informație care sunt susceptibile să ducă la identificarea acestei surse. Potențialul de identificare a sursei determină deci tipul de informații protejate și amploarea acestei protecții. În măsura în care dezvăluirea poate duce la identificarea unei surse, sunt protejate de prezenta Recomandare următoarele informații:

i. numele unei surse și adresa sa, numărul său de telefon și de fax, numele patronului său și alte date personale, precum și vocea sursei și fotografiile pe care aceasta figurează;

ii. “circumstanțele concrete ale obținerii de informații”, de exemplu ora și locul unei întâlniri cu o sursă, mijlocul de corespondență utilizat sau particularitățile convenite între o sursă și un jurnalist;

iii. “partea nepublicată a informației furnizate de către o sursă unui jurnalist”, de exemplu alte fapte, date, sunete sau imagini care pot indica identitatea unei surse și care nu au fost încă publicate de către jurnalist;

iv. “datele personale ale jurnaliștilor și ale patronilor lor, legate de activitatea lor profesională”, respectiv date personale legate de activitatea jurnaliștilor, care ar putea fi găsite, de exemplu, în listele de adrese, notele de apeluri telefonice, de comunicații informatice, documentele de călătorie sau extrasele de pe conturi bancare.

19. Această listă nu este neapărat exhaustivă. Paragraful *c* trebuie să fie citit și interpretat într-un mod care să permită protejarea în mod adecvat a unei surse într-un caz anume, factorul decisiv fiind de a ști dacă o anumită informație suplimentară poate conduce la identificarea unei surse.

Principiul 1 (Dreptul de nedivulgare al jurnaliștilor)

20. Principiul 1 recomandă Statelor membre să prevadă în dreptul și practica lor interne o protecție explicită și clară a dreptului jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele, de exemplu adoptând texte noi sau examinând dispozițiile existente în vederea modificării lor în caz de necesitate. Termenul “drept și practică interne” corespunde expresiei “prevăzute de lege” care figurează în articolul 10, paragraful 2, al Convenției, așa cum este interpretată de Curtea europeană pentru drepturile omului. În consecință, el poate cuprinde o jurisprudență constantă și precisă stabilită de jurisdicțiile naționale superioare care aplică principiile generale ale dreptului național (vezi de asemenea Principiul 3.a).

21. Dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele este parte integrantă a dreptului lor la libertatea de exprimare garantat de articolul 10 al Convenției. Articolul 10 al Convenției, așa cum este interpretat acesta de către Curtea europeană pentru drepturile omului, este impus tuturor Statelor contractante. Ținând cont de importanța, pentru mijloacele de comunicare în masă într-o societate democratică, a confidențialității surselor jurnaliștilor, este bine totuși ca legislația națională să asigure o protecție accesibilă, precisă și previzibilă. Este în interesul jurnaliștilor și al surselor lor, precum și în cel al puterilor publice să beneficieze de norme legislative clare și precise în materie. Aceste norme ar trebui să se inspire din articolul 10, așa cum este acesta interpretat de Curtea europeană pentru drepturile omului, precum și din prezenta Recomandare. O protecție mai extinsă a confidențialității surselor de informație ale jurnaliștilor nu este exclusă de Recomandare. Dacă există un drept la nedivulgare, jurnaliștii pot să refuze în mod legitim să divulge informații care identifică o sursă, fără a se expune unei incriminări în plan civil sau penal sau unei anumite pedepse din cauza acestui refuz.

Principiul 2 (Dreptul de nedivulgare al altor persoane)

22. “Alte persoane” decât jurnaliștii care activează în domeniul mijloacelor de comunicare în masă ar trebui de asemenea să fie autorizate să nu dezvăluie o sursă de informație, dacă ele iau cunoștință de această informație prin intermediul colectării, prelucrării editoriale sau publicării acestei informații. Trebuie ca aceste terțe persoane să fi avut cunoștință despre sursă în cadrul “relațiilor lor profesionale cu jurnaliștii”. Personalul de secretariat, colegii jurnaliști, personalul responsabil de tipărire, redactorul-șef sau patronul jurnalistului pot avea acces la informația care identifică sursa. Activitatea jurnalistică și difuzarea informației de către mijloacele de comunicare în masă pot chiar cere ca jurnalistul să dezvăluie la locul său de muncă o informație secretă, fără a o comunica publicului. Este deci necesar să se extindă protecția și în ceea ce privește aceste persoane, pentru a apăra caracterul secret al sursei față de terți sau față de public, dacă aceste persoane nu sunt deja vizate de definiția jurnalistului, în conformitate cu sistemele de protecție naționale. Personalul agențiilor de presă poate aparține acestei categorii, dacă aceste persoane lucrează la colectarea și la difuzarea informației. Statele membre care intenționează să prevadă o mai mare protecție a surselor sunt libere să ia măsuri pentru a obliga aceste “alte persoane” citate mai sus să respecte confidențialitatea surselor.

23. În decizia sa în cazul *De Haes și Gijssels versus Belgia* (27 februarie 1997, paragraful 55), de exemplu, Curtea europeană pentru drepturile omului a extins dreptul de a nu divulga informații care identifică o sursă atât la redactor cât și la jurnalist.

Principiul 3 (Limite la dreptul de nedivulgare)

a. scop legitim în conformitate cu articolul 10 al Convenției

24. Curtea europeană pentru drepturile omului a subliniat de mai multe ori exigența formulată în articolul 10, paragraful 2, al Convenției conform căreia restricțiile la articolul 10 trebuie să fie “prevăzute de lege”. Curtea a estimat că “dreptul intern aplicabil trebuie să fie formulat cu suficientă precizie pentru a permite persoanelor vizate – folosindu-se în caz de necesitate de sfaturi competente – să prevadă, într-un grad rezonabil, având în vedere circumstanțele în cauză, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat”, și să fie formulat cu o claritate suficientă pentru a asigura individului “o protecție adecvată împotriva unei ingerințe arbitrare” a autorităților publice din cauza unei puteri discreționare ilimitate (vezi, de exemplu, *Goodwin versus Regatul Unit*, 27 martie 1996, paragraful 31).

25. Pe de altă parte, Curtea europeană pentru drepturile omului a subliniat că orice restricție libertăților garantate de articolul 10, paragraful 1, al Convenției europene a drepturilor omului trebuie să urmărească un scop legitim în conformitate cu articolul 10, paragraful 2, al Convenției. Articolul 10, paragraful 2, al Convenției enumără motivele care justifică o restricție a libertății de exprimare fără a stabili o ierarhie între ele. Orice limitare a dreptului jurnaliștilor de a nu dezvălui o informație care permite identificarea sursei lor și orice prejudiciu adus interesului general legat de ne-divulgare trebuie să răspundă unui interes legitim care corespunde unuia din aceste motive. În această privință, articolul 10, paragraful 2, trebuie să constituie obiectul unei interpretări stricte, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții europene pentru drepturile omului. Legitimitatea unui interes trebuie deci să fie stabilită prin referire la aceste motive, care pot, eventual, prevala asupra drepturilor și intereselor legate de protecția confidențialității surselor de informație ale jurnaliștilor.

26. În al treilea rând, pentru a stabili dacă un interes legitim dat, prevăzut de articolul 10, paragraful 2, al Convenției, justifică restricția dreptului la libertatea de exprimare, Curtea europeană aplică un test, o punere în balanță, care determină dacă o restricție este “necesară într-o societate democratică” (vezi *Sunday Times versus Regatul Unit* (nr. 2), 26 noiembrie 1991, paragraful 50). Pentru a nu se abate de la articolul 10, paragraful 2, al Convenției, MM-S-HR a

decis să nu enumere o serie de interese legitime speciale care ar putea justifica divulgarea forțată a unei surse. În schimb, textul Recomandării include o serie de verificări și de criterii pentru a evalua interesul legitim.

27. Recomandarea reafirmă atașamentul la acest test utilizat de către Curtea europeană pentru drepturile omului atunci când este vorba de a determina dacă o restricție este “necesară într-o societate democratică” în conformitate cu articolul 10, paragraful 2 al Convenției europene a drepturilor omului (vezi *Sunday Times versus Regatul Unit (nr. 2)*, 26 noiembrie 1991, paragraful 50). Dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursa și interesul publicului de a fi informat de către mijloacele de comunicare în masă trebuie să fie considerate drept esențiale în orice societate democratică. Curtea europeană pentru drepturile omului a estimat că nu doar mijloacele de comunicare în masă au sarcina de a difuza informații și idei cu privire la chestiunile de interes public, ci și că publicul are dreptul de a le primi (vezi *Fressoz și Roire versus Franța*, 21 ianuarie 1999, paragraful 51). Efectul descurajator al divulgării unei surse din partea unui jurnalist va dăuna acestui rol al mijloacelor de comunicare în masă. În consecință, instanțele judecătorești și autoritățile la nivel național vor atribui o atenție deosebită importanței pe care o capătă dreptul jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele.

28. Dezvăluirea de elemente care ar permite identificarea sursei ar trebui deci să fie limitată la situații excepționale care vizează interese publice sau personale vitale, susceptibile să fie demonstrate în mod convingător (vezi Curtea europeană pentru drepturile omului, *Goodwin versus Regatul Unit*, 27 martie 1996, paragraful 37). Și numai în cazul în care există un imperativ preponderent de interes public și circumstanțele prezintă un caracter suficient de vital și serios, divulgarea ar putea fi considerată drept necesară într-o societate democratică conform articolului 10, paragraful 2 al Convenției europene a drepturilor omului. Paragraful *b* al prezentului Principiu stipulează care sunt criteriile aplicabile la evaluarea acestei necesități. În acest context, trebuie amintit că unele din aceste interese personale pot de asemenea fi protejate de alte drepturi în conformitate cu Convenția (de exemplu, dreptul la un proces echitabil).

b. necesitatea divulgării

29. După cum este indicat în paragraful *a* al prezentului Principiu, autoritățile naționale competente sunt obligate să efectueze o punere în balanță adecvată a interesului legitim ce se atribuie divulgării, pe de o parte, și a dreptului jurnaliștilor de a păstra confidențialitatea surselor lor, precum și a interesului general legat de nedivulgare, pe de altă parte. Paragraful *c*, enunță exigențele care se aplică pentru a determina necesitatea divulgării.

30. Necesitatea oricărei restricții aduse libertății de exprimare trebuie să fie dovedită în mod convingător, conform jurisprudenței constante a Curții europene pentru drepturile omului (vezi *Sunday Times versus Regatul Unit (nr. 2)*, 26 noiembrie 1991, paragraful 50). Paragraful *b* cere deci să fie posibil de a dovedi în mod convingător că divulgarea răspunde unui interes legitim care prevalează în mod clar asupra interesului general legat de nedivulgare. În acest context, expresia “în mod convingător” înseamnă că evaluarea faptelor unui anumit caz și folosirea unei puteri discreționare trebuie să fie susceptibile de verificare ulterioară. Se recomandă autorităților competente să specifice motivele pentru care un interes serios prevalează asupra interesului de nedivulgare. Această punere în balanță deschisă permite nu doar un drept de supraveghere publică, ci și un drept de control, eventual la o etapă ulterioară, a sancțiunilor care ar putea fi impuse jurnaliștilor, pentru fapta nedivulgării sursei lor, în conformitate cu Principiul 5, paragraful *d* al Recomandării.

i. lipsa de măsuri alternative rezonabile

31. În afara existenței unui interes legitim preponderent de divulgare, necesitatea, în sensul acestui paragraf, cere ca respectarea acestui interes în lipsa divulgării să fie imposibilă, cu alte cuvinte trebuie să fie dovedită legătura de cauzalitate între divulgare și luarea în considerație a interesului legitim.

32. Divulgarea nu ar trebui să fie justificată decât dacă alte mijloace sau surse au fost în prealabil epuizate fără succes de către părțile la o procedură de divulgare. Astfel de măsuri ar putea include, de exemplu, o anchetă internă în caz de difuzare de informații interne confidențiale privind o întreprindere sau o administrație, de întărirea restricțiilor la accesul la unele informații secrete, de investigații ale poliției sau de difuzarea de informații contrare în calitate de contra-măsuri. Părțile la o procedură de divulgare ar trebui deci să epuizeze celelalte surse într-o primă etapă, înainte de a-i cere jurnalistului dezvăluirea sursei sale. Printre sursele alternative care ar putea constitui obiectul altor forme de investigație și de anchetă pot fi citați, de exemplu, angajații, colegii, partenerii legați prin contract sau asociații persoanei care cere divulgarea. În Statele care protejează confidențialitatea surselor ca atare, legislația națională ar putea interzice să se ceară informații din partea altor persoane. Totuși, celelalte persoane care au o legătură cu activitatea jurnalistului și iau astfel cunoștință de sursele sale sunt protejate de Principiul 2 al Recomandării.

33. Informația devine pertinentă, în majoritatea cazurilor, datorită difuzării sale largi. Comunicarea de informații unui jurnalist poate leza unele drepturi sau interese, dar difuzarea publică ulterioară a acestei informații din partea jurnalistului este cea care afectează aceste drepturi sau interese într-o măsură cu mult mai mare. Este deci posibil ca o restricție mai mult sau mai puțin avansată a difuzării de către jurnalist a acestei informații să protejeze suficient drepturile și interesele în cauză. Această situație viza decizia în cazul *Goodwin versus Regatul Unit*, în care Curtea europeană pentru drepturile omului a conchis că interesul pentru compania în cauză de a ști care din angajații săi dezvăluiseră informația pertinentă jurnalistului nu era suficient pentru a prevala asupra interesului public ce se atribuie nedivulgării, în timp ce în același timp interesul societății de a limita eventualele consecințe financiare negative, chiar catastrofice, ale unei difuzări publice a acestei informații în mijloacele de comunicare în masă putea fi suficient luat în considerație prin intermediul unei dispoziții care să interzică publicarea acestei informații, fără ca sursa să fie dezvăluită. Curtea europeană pentru drepturile omului a conchis că “ordonanța de divulgare viza un scop în mare parte identic celui deja obținut prin notificare și anume acela de a împiedica difuzarea de informații confidențiale(...)” (vezi *Goodwin versus Regatul Unit*, paragraful 42). Dacă o astfel de limitare a difuzării protejează în suficientă măsură interesele părților care încearcă să obțină divulgarea, divulgarea sursei în plus față de aceste măsuri nu va fi justificată.

34. Persoanele particulare sau autoritățile publice care încearcă să obțină divulgarea ar trebui deci să caute și să aplice în mod corespunzător alte măsuri proporționate care protejează în mod adecvat drepturile și interesele lor, reprezentând totodată o ingerință mai mică în protecția dreptului jurnaliștilor de a nu-și divulga sursa. Existența altor mijloace rezonabile de protecție a unui interes legitim exclude necesitatea dezvăluirii sursei din partea jurnalistului, și părțile care încearcă să obțină divulgarea trebuie să epuizeze în prealabil aceste alte posibilități.

ii. prevalarea asupra interesului legitim

35. Ținând în mod corespunzător cont de jurisprudența constantă a Curții europene pentru drepturile omului, orice restricție adusă articolului 10 al Convenției trebuie să fie proporționată cu obiectivul legitim urmărit (vezi *Goodwin versus Regatul Unit*, 27 martie 1996, paragraful 39). Curtea europeană pentru drepturile omului a conchis că trebuie să existe “o relație rezonabilă de proporționalitate între obiectivul vizat de ordonanța de divulgare și mijloacele folosite pentru a

atinge acest obiectiv” (vezi *Goodwin versus Regatul Unit*, paragraful 46). Interesul concret pe care persoana sau puterile publice îl au în dezvăluirea sursei trebuie să fie “suficient pentru a prevala asupra interesului public capital pe care îl constituie protecția (...) sursei jurnalistului.” (vezi *ibid.* paragraful 45).

36. Dată fiind importanța libertății de exprimare și a libertății mijloacelor de comunicare în masă pentru orice societate democratică și pentru orice individ, și ținând cont de efectul inhibitor pe care dezvăluirea unei surse îl poate avea asupra propensiunii viitoarelor surse de a furniza informații jurnaliștilor, doar cazuri excepționale care pun în joc un interes public sau personal vital ar putea justifica dezvăluirea unei surse și respecta criteriul de proporționalitate. Paragraful *c*, subparagraful *ii*, face trimitere la această bună folosire a puterii discreționare din partea autorităților competente și cere ca (1) un interes legitim să prevaleze asupra interesului publicului de nedivulgare și să fie demonstrat; (2) caracterul vital și gravitatea circumstanțelor să justifice această divulgare și (3) sunt identificate de către autoritățile competente ca răspunzând unei necesități sociale imperioase; (4) evaluarea necesității divulgării în temeiul articolului 10 al Convenției europene a drepturilor omului este supusă supravegherii și controlului Curții europene pentru drepturile omului.

37. Recomandarea nu urmărește să amendeze articolul 10 al Convenției europene a drepturilor omului. Ea recomandă norme comune pe care ar trebui să le aplice autoritățile naționale în Statele membre. Printre motivele menționate în articolul 10, paragraful 2, al Convenției, și având în vedere jurisprudența Curții europene pentru drepturile omului cu privire la aplicarea strictă a articolului 10, paragraful 2, al Convenției, *Grupul de specialiști cu privire la dreptul mijloacelor de comunicare în masă și drepturile omului* (MM-S-HR) a considerat că anumite scopuri puteau constitui interese legitime față de care divulgarea surselor jurnaliștilor ar putea fi justificată, sub rezerva de a corespunde criteriilor indicate în Principiul 3 *b*. S-a considerat că, la prima vedere, alte motive ar fi insuficiente pentru a justifica divulgarea, chiar dacă această divulgare ar putea fi justificată, ținând cont de toate circumstanțele.

38. S-ar putea să nu se țină cont de interesul public de nedivulgare, în special dacă divulgarea este necesară pentru “protecția vieții umane”, “prevenirea unei crime grave”, sau “apărarea, în cadrul unei proceduri judiciare, a unei persoane acuzate sau inculpate de comiterea unei crime grave”, sub rezerva de a corespunde criteriilor indicate în Principiul 3.*b*. MM-S-HR a justificat evaluarea sa prin următorul raționament, ținând cont de faptul că situațiile în cauză necesită o analiză adecvată a faptelor cazului și stabilirea unui just echilibru între drepturile fundamentale recunoscute în articolul 10 și cele care sunt recunoscute în alte articole ale Convenției:

Protecția vieții umane

39. Protecția vieții este primul din drepturile ființelor umane, dat fiind că toate celelalte drepturi ale omului și libertățile fundamentale îi sunt subordonate logic. MM-S-HR a considerat că această poziție preeminentă a protecției vieții umane poate justifica dezvăluirea surselor unui jurnalist.

Prevenirea unei crime grave

40. Dreptul penal național stabilește, în general, o distincție între infracțiunile și delictele puțin grave, pe de o parte, și crimele “majore” sau grave, pe de altă parte. În această ultimă categorie figurează de obicei actele care pot contribui sau conduce la crime, cum ar fi omorul, omuciderea, răniile grave, crimele contra securității naționale sau crima organizată. Prevenirea infracțiunilor de acest fel poate, eventual, justifica dezvăluirea surselor unui jurnalist.

Apărarea unui individ acuzat sau inculpat de comiterea unei crime grave

41. Articolul 6 al Convenției europene a drepturilor omului garantează în paragraful 1 al său dreptul la un proces echitabil și, în paragraful 3 *d*, dreptul la audierea de martori ai acuzării și ai apărării pentru orice persoană acuzată de o infracțiune penală. În temeiul acestui drept fundamental, pot fi imaginate cazuri în care dezvăluirea surselor unui jurnalist poate fi necesară pentru apărarea unei persoane acuzate sau inculcate de crimă în cadrul unei proceduri judiciare. Legislațiile naționale pot garanta jurnaliștilor dreptul de a nu face depoziție în acest tip de procese, și Recomandarea nu are drept scop modificarea acestei protecții mai largi. Ținând în mod corespunzător cont de condiția care stipulează că divulgarea trebuie să fie limitată la cazuri excepționale în care interese vitale sunt în joc, MM-S-HR a considerat necesar să indice că dreptul la apărare al unei persoane acuzate sau inculcate de comiterea unei crime grave ar putea, eventual, justifica dezvăluirea sursei unui jurnalist.

c. aplicarea la toate etapele oricărei proceduri

42. Exigențele stipulate în acest Principiu ar trebui să fie respectate și aplicate de către toate autoritățile publice și în toate etapele oricărei proceduri în care dreptul de nedivulgare poate fi invocat de către jurnaliști. Poate fi vorba între altele de investigații efectuate de către poliție sau parchet, de proceduri în fața instanțelor judecătorești, de comisii parlamentare sau politice de anchetă și de alte instanțe care au dreptul de a obține înfățișarea martorilor, precum și de procedurile de revizuire în urma unui recurs sau în fața instanțelor superioare.

Principiul 4 (*Dovezi alternative surselor jurnaliștilor*)

43. În verdictul său *De Haes și Gijssels versus Belgia* (24 februarie 1997, paragrafele 55 și 58), Curtea europeană pentru drepturile omului a aplicat dreptul jurnaliștilor de a nu divulga sursa lor în cazul unui dosar de defăimare. Un redactor și un jurnalist fuseseră condamnați pentru defăimare, deoarece ei refuzaseră să dovedească veridicitatea informației difamante divulgându-și sursa. Or, aceasta era fondată pe declarațiile făcute de experți judiciari în cadrul dosarelor precedente. Curtea europeană pentru drepturile omului a estimat că, în temeiul articolului 6 al Convenției europene a drepturilor omului, jurisdicțiile naționale nu pot respinge o cerere a jurnalistului acuzat care urmărește ca alte dovezi decât divulgarea sursei sale de informație să fie luate în considerație din moment ce justiția are acces la aceste dovezi alternative pentru a stabili veridicitatea declarațiilor jurnalistului. Importanța dosarelor de defăimare pentru jurnaliști și activitatea lor a determinat MM-S-HR să înscrie un principiu corespunzător în Recomandare.

44. În “procedurile legale împotriva jurnaliștilor pe motivul unei lezări invocate a onoarei sau reputației unei persoane” prin intermediul unui enunț de fapt pretins fals, se poate ca jurnaliștii să fie în stare să dovedească veridicitatea declarației lor dezvăluindu-și sursa de informație.

45. Dreptul jurnaliștilor de a nu-și divulga sursa în conformitate cu Recomandarea impune autorităților competente obligația de a examina orice dovadă aflată “la dispoziția lor în aplicarea dreptului procedural național” în loc să ceară de la jurnaliști să-și dezvăluie sursa. Autoritatea competentă poate să se pronunțe asupra caracterului echivalent al acestei dovezi, ținând cont de interesul opiniei potrivit căreia sursele jurnaliștilor trebuie să rămână confidentiale, așa cum este indicat în Recomandare. O respingere pur și simplu a altor mijloace de dovadă ar risca să lezeze nu doar dreptul jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele în temeiul articolului 10 al Convenției europene a drepturilor omului, ci și dreptul la un proces echitabil prevăzut de articolul 6 al Convenției. Ca și în cazul *De Haes și Gijssels versus Belgia*, aceste alte mijloace de probă pot, în special, să includă informații care se află în dosarele conexe ale justiției sau ale poliției, accesibile pentru autoritatea în cauză.

Principiul 5 (Condiții privind divulgarea)

a. interes legitim direct

46. Principiul 3 recomandă anumite cerințe în ceea ce privește interesul legitim pentru dezvăluirea surselor de informație ale jurnaliștilor. Efectul considerabil și descurajator al dezvăluirii unei surse cere de altfel ca declanșarea din partea autorităților competente a unei acțiuni care să tindă spre divulgarea unei surse să fie însoțită de anumite condiții. Pentru a evita cereri de divulgare abuzive, arbitrare sau fără legătură cu subiectul, se recomandă în acest paragraf ca numai persoanele sau autoritățile publice care au un interes legitim direct pentru divulgare să fie abilitate să depună o astfel de cerere. Această condiție ar trebui să fie aplicată în toate etapele procedurilor referitoare la sursele jurnalistice.

b. dreptul de a fi informat

47. Autoritățile publice ar trebui să vegheze la evitarea situațiilor în care jurnaliștii și-ar putea dezvălui sursele de informație din greșeală, din cauza necunoașterii drepturilor lor. O bună administrare a justiției presupune ca persoanele, care se află în fața unei autorități care are dreptul de a obține înfățișarea martorilor să fie informate de către această autoritate asupra drepturilor lor fundamentale în materie de procedură și a altor drepturi. Conform principiilor stabilite în Recomandare, dreptul de nedivulgare nu poate fi invocat în mod absolut. Jurnaliștii trebuie deci să fie informați cu privire la dreptul lor de a nu-și dezvălui sursele de informație și cu privire la eventualele lui limitări în temeiul articolului 10 al Convenției. Această informație trebuie, pentru a fi efectivă, să fie dată înainte ca divulgarea să fie cerută.

c. sancțiuni pentru nedivulgare

48. Deoarece dezvăluirea forțată a surselor unui jurnalist are un efect destul de defavorabil, “negativ”, asupra viitoarelor surse și asupra activității jurnaliștilor, ea trebuie să fie considerată ca o restricție majoră a libertății de informare. Articolul 6, paragraful 1, al Convenției europene a drepturilor omului dispune că “orice persoană are dreptul ca cauza sa să fie audiată în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil, de către o instanță judecătorească independentă și imparțială, stabilită de lege”. Paragraful *c* ia în considerație această dispoziție, recomandând ca orice sancțiune împotriva jurnaliștilor pentru fapta nedivulgării surselor lor să nu poată fi luată decât de către autoritățile judiciare în conformitate cu articolul 6 al Convenției. Decizia de a lua o sancțiune trebuie să se bazeze pe o procedură judiciară în care cauza jurnalistului interesat va fi “audiată în mod echitabil și public”. Dreptul de supraveghere al publicului asupra acestor proceduri și sancțiuni este astfel asigurat.

d. controlul sancțiunilor

49. Paragraful *d* recomandă Statelor membre să acorde jurnaliștilor dreptul de a face astfel încât sancțiunile pentru fapta nedivulgării unei surse să fie supuse controlului unei alte autorități judiciare. Cerința de administrare echitabilă a justiției în temeiul articolului 6, paragraful 1, al Convenției europene a drepturilor omului nu include în mod expres dreptul la control din partea unei instanțe superioare, în timp ce articolul 2 al Protocolului nr. 7 din 22 noiembrie 1984 stipulează acest drept, fiind vorba de condamnările în materie penală. Orice decizie a unei autorități naționale care limitează dreptul jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele în cadrul articolului 10 al Convenției ține totuși, în general, de controlul pe care îl poate exercita Curtea europeană pentru drepturile omului. O administrare echitabilă și eficace a justiției la nivel național ar putea deci să necesite posibilitatea unui control la nivel național al ordonanțelor de

divulgare în general, și mai cu seamă al sancțiunilor luate pentru fapta nedivulgării informațiilor care permit identificarea unei surse.

e. limitarea domeniului de aplicare a divulgării

50. Caracterul public al ședințelor autorităților judiciare în conformitate cu articolul 6 al Convenției este un principiu fundamental al bunei administrări a justiției. Totuși, în cazul în care o autoritate competentă se pronunță în favoarea dezvăluirii unei informații care permite identificarea unei surse, efectele negative ale acestei dezvăluiri pentru jurnalist sau pentru sursele în cauză, precum și pentru activitatea jurnalistică, în general, ar trebui să fie limitate în măsura posibilului. Poate fi deci oportun să se îndepărteze publicul de la întreaga sau de la o parte a divulgării din partea unui jurnalist, cu scopul de a evita ca identitatea sursei să fie dezvăluită public și într-un context care depășește părțile la procedura de divulgare. Cu titlu de excepție la Principiul formulat în conformitate cu articolul 6 al Convenției europene a drepturilor omului, ar trebui în consecință ca autoritățile competente să examineze oportunitatea de a exclude publicul de la procedura de divulgare.

51. Autoritățile competente ar trebui de asemenea să respecte confidențialitatea divulgării informațiilor care identifică o sursă, de exemplu, nedivulgând ele însele aceste informații.

Principiul 6 (*Interceptări de comunicări, supraveghere și percheziții judiciare și sechestre*)

52. Recomandarea fixează norme pentru protecția dreptului jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele. Divulgarea forțată reprezintă lezarea cea mai directă a confidențialității surselor. În afara măsurilor coercitive care vizează direct divulgarea, alte acțiuni polițiste sau judiciare pot leza în mod indirect confidențialitatea sursei.

a. excluderea măsurilor de eludare

53. Principiul 6 tinde să împiedice ca o simplă decizie de interceptare, de supraveghere sau de percheziție și de sechestru să eludeze protecția surselor de informație ale jurnaliștilor, care este recomandată, sau să fie aplicată astfel încât să limiteze această protecție. Principiul 6 este deci o consecință evidentă logică la protecția dreptului jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele. Conform dreptului național, decizia de interceptare, de supraveghere sau de percheziție și de sechestru ar putea fi, eventual, îmbinată într-o singură decizie cu decizia de divulgare care este conformă cu articolele 8 și 10 ale Convenției europene a drepturilor omului și cu principiile Recomandării.

54. Autoritățile naționale ar putea fi determinate să dispună interceptarea comunicărilor și a corespondenței jurnaliștilor, supravegherea lor și măsuri de percheziție și de sechestru din alte motive decât divulgarea surselor de informație ale jurnaliștilor. Totuși, aceste măsuri riscă mult să ducă la divulgarea surselor care se află în relație cu jurnalistul interesat la momentul interceptării, al supravegherii, al percheziției sau al sechestrului. În consecință, dreptul jurnaliștilor de a nu-și divulga sursa ar trebui să înglobeze protecția împotriva interceptărilor comunicărilor, și a măsurilor de supraveghere, de percheziție și de sechestru, dacă scopul lor este de a eluda acest drept. Totuși, aceasta nu ar trebui să excludă posibilitatea pentru autoritățile naționale de a aplica măsuri de interceptare a comunicărilor, de supraveghere sau perchezițiile și sechestrul judiciar din alte motive legitime potrivit articolelor 8 și 10 ale Convenției europene a drepturilor omului.

i. interceptarea comunicărilor

55. Foarte des, jurnaliștii trebuie să corespundă cu sursele lor în scris, prin telefon, fax, poștă electronică sau alte mijloace de telecomunicații. Interceptarea comunicărilor jurnaliștilor sau ale patronilor lor poate dezvălui identitatea unei surse. Confidențialitatea comunicărilor și a corespondenței jurnaliștilor este protejată de articolul 8, precum și de articolul 10 al Convenției europene a drepturilor omului. Autoritățile judiciare care dispun interceptarea comunicărilor sau a corespondenței jurnaliștilor ar trebui să limiteze acest mandat în mod corespunzător pentru a păstra confidențialitatea surselor. Operația de interceptare ar trebui să respecte concret confidențialitatea. În practică, aceasta ar putea cere ca orice interceptare să fie limitată la comunicările sau la corespondența cu alte persoane decât sursele jurnalistului, sau să fie aplicate proceduri speciale care să permită să se disocieze informațiile care identifică o sursă de comunicările interceptate și ca acestea să nu fie înregistrate.

ii. supravegherea

56. Supravegherea jurnaliștilor trebuie nu numai să corespundă normelor articolului 8 al Convenției, ci și celor din articolul 10 în ceea ce privește protecția dreptului jurnaliștilor de a nu-și divulga sursele. Poliția sau autoritățile judiciare pot menține jurnaliștii sub supraveghere din motive de ordin judiciar care nu au legătură cu sursele acestora. În astfel de cazuri, dispoziția și operația corespunzătoare nu trebuie să dezvăluie informații care permit identificarea unei surse. Acest lucru se poate dovedi foarte dificil în practică și ar putea necesita, de exemplu, recurgerea la mecanisme speciale de control al supravegherii jurnaliștilor, cum ar fi urmărirea supravegherii de către o altă autoritate care veghează asupra faptului ca doar elementele de informație care nu permit identificarea unei surse să fie înregistrate sau puse la dispoziție în urma măsurii de supraveghere.

iii. percheziții judiciare și sechestre

57. Domiciliul privat sau sediul profesional al jurnaliștilor, obiectele lor personale, corespondența sau datele lor personale care au legătură cu activitățile lor pot conține informații susceptibile de a determina dezvăluirea unei surse. Același lucru este valabil și pentru sediile profesionale, obiectele personale, corespondența, arhivele sau datele personale ale patronului jurnalistului. Orice măsură de percheziție sau de sechestru poate dezvălui o informație care să permită identificarea sursei.

58. Autoritățile judiciare care ordonă percheziția sau sechestrul ar trebui să limiteze mandatul de percheziție sau de sechestru ținând cont de dezvăluirea surselor unui jurnalist, și autoritățile judiciare sau de poliție care execută un astfel de mandat ar trebui să respecte confidențialitatea sursei în operațiile lor de percheziție și de sechestru conform articolelor 8 și 10 ale Convenției europene a drepturilor omului. Aceasta ar trebui să presupună, de exemplu, ca percheziția sau sechestrul să fie limitate la documentele care nu conțin informații care permit identificarea unei surse. S-ar putea cita drept exemple concrete sechestrul bunurilor mobiliare dar nu și al informațiilor în caz de sechestru motivat de creanțe pecuniare în privința jurnaliștilor sau căutarea de obiecte interzise limitată la aceste obiecte fără a lua în considerație eventualele informații care permit identificarea unei surse.

b. măsuri împotriva utilizării ulterioare a informațiilor

59. S-ar putea ca poliția sau autoritățile judiciare să obțină informații care identifică o sursă prin intermediul activităților menționate în paragraful a al Principiului 6, deși acesta ar fi putut să nu fie scopul acestor activități. În acest caz, dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație ar trebuie să permită luarea de măsuri pentru a împiedica utilizarea ulterioară a acestor informații ca probe în fața instanțelor judecătorești. Aceste măsuri ar putea fi, de

exemplu, distrugerea înregistrărilor sau a imaginilor care identifică sursa sau restituirea obiectelor sechestrate.

60. Utilizarea ulterioară a informației care identifică o sursă ar trebui totuși să fie posibilă dacă divulgarea era justificată în temeiul Principiului 3.

Principiul 7 (*Protecția împotriva autoacuzării*)

61. Recomandarea stabilește un anumit număr de principii pentru protecția sau divulgarea surselor de informație ale jurnaliștilor. În ceea ce privește divulgarea, aceste principii nu urmăresc să limiteze alte drepturi ale jurnaliștilor în materie de comunicare a informației sau de mărturie prevăzute de legislațiile naționale și care asigură un nivel de protecție mai ridicat. Principiile în materie de divulgare stabilite în Recomandare vizează divulgarea surselor jurnaliștilor doar în sensul articolului 10 al Convenției europene a drepturilor omului. Dreptul de a nu fi constrânși să facă o depoziție care riscă să-i incrimineze este în mod foarte general recunoscut martorilor sau persoanelor suspectate sau acuzate de infracțiuni penale. Principiul 7 subliniază că, dacă un astfel de drept există, invocarea sa trebuie să fie posibilă, independent de dreptul jurnaliștilor de a nu-și dezvălui sursele de informație. Se poate imagina o situație în care jurnaliștii ar fi obligați să-și dezvăluie sursele în temeiul Principiului 3.b, în timp ce Principiul 7 ar putea să-i protejeze în caz de acuzare penală îndreptată împotriva lor.